

- BASS 80-s: The Best American Short Stories of the Eighties / Ed. by Sh. Ravenel. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1990. – 393 p.
- CSKAP: The Collected Stories by K.A. Porter. – N.Y. and Scarborough, Ontario: A Plume Book, 1972. – 495 p.
- CSEW: The Collected Stories by E. Welty. – San Diego, N.Y., London: A Harvest /HBJ Book, 1980. – 622 p.
- EAS: Eleven American Stories (Сборник рассказов американских писателей) / Сост. С.В. Шевцова. – М.: Междунар. отношения, 1987. – 192 p.
- NASS: New American Short Stories. The Writers Select Their Own Favourites / Ed. by G. Norris. – N. Y. and Scarborough, Ontario: A Plume Book, 1987. – 372 p.
- PD: Parker D. The Portable (Revised and Enlarged Edition). – N.Y.: Penguin Books, 1976. – 610 p.
- PS 1962: Prize Stories 1962: The O'Henry Awards / Edited and with an Introduction by R. Poirier. – Garden City, N.Y.: Doubleday and Company, Inc., 1962. – 287 p.
- SSM: Short Story Masterpieces / Eds. R. P. Warren, A. Erskine. – N. Y.: Laurel, 1954. – 542 p.
- ThLK: Thorsen L.K. Miss Emily Martine and Other Stories. – Boston: The Four Seas, 1989. – 230 p.
- WW: Westward the Women. An Anthology of Western Stories by Women. / Ed. by V. Piekarski. – Albuquerque: Univ. of New Mexico Press, 1984. – 179 p.

Козакишина О. Авторская образность как отражение особенностей концептуальной картины мира женщины-писательницы.

Статья посвящена анализу авторской образности, проведённому методом сплошной выборки из 100 коротких рассказов американских писательниц XX века. Количественная градация концептов области цели рассматривается в работе как основа для определения центральных и периферийных единиц в обобщенной концептуальной картине мира женщины-писательницы как языковой личности.

Ключевые слова: гендер, языковая личность, художественный текст, образность, область цели, концептуальная картина мира

Kozhachyshyna O. Author's Imagery as a Reflection of Specific Conceptual Picture of the World of Woman-Writer.

The article deals with the analysis of tropes taken from 100 American short stories by women. The quantitative gradation of the target-domain of the imagery is taken as a basis for defining central and peripheral concepts in a generalized conceptual picture of the world of woman-writer as a language personality.

Key words: gender, language personality, literary text, imagery, source domain, conceptual picture of the world.

Світлана Медведєва
(Вінниця)

УДК 811.111'42

СТРУКТУРА СОЦІОПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У статті подано огляд типів адресата як компонента соціополітичного дискурсу та вироблено і описано відповідні структурно-композиційні моделі СПД. Результатом аналізу мовного матеріалу персуазивного характеру представлених учасників комунікативного процесу є визнання просування демократичних процесів у суспільно-політичному житті Великобританії та необхідності подальшого вдосконалення тактик та стратегій мовної взаємодії.

Ключові слова: адресант, адресат, структурно-композиційні моделі СПД, мовний вплив.

Починаючи з середини двадцятого сторіччя спостерігаються революційні зміни у науково-технічній та комунікативній сферах. У зв'язку з цим комунікація на сучасному етапі розглядається як двосторонній процес обміну думками, подіями та фактами, тобто, інформацією. Адресант та адресат повідомлення розглядаються як *рівноправні* члени

комунікативного процесу, що дало поштовх для виникнення теорій впливу на адресата та розробки маніпулятивних технологій, які передбачають урахування психологічних, національних та культурних особливостей як усієї нації загалом, так і окремої особистості. Дослідження в цій сфері пов'язані, зокрема, з іменами таких науковців, як О.С. Іссерс, Г.Г. Почепцов, І.А. Стернін, В.Е. Чернявська та ін. Врахування таких особливостей зумовлює характер повідомлення, його мовно-стилістичне оформлення та зміст.

Антропологічне спрямування лінгвістичних досліджень сприяло утвердженню одного з центральних понять в сучасному мовознавстві – дискурсу, коли враховуються фактори адресанта та адресата, а також ситуація мовлення. В залежності від сфери спілкування виділяють різні типи дискурсу. **Об'єктом** нашого дослідження є один із видів інституціонального дискурсу – соціополітичний, який розглядається як комунікативне явище, яке функціонує на перетині політичної і соціальної площин. **Предметом** дослідження є структура соціополітичного дискурсу (СПД), в якій розкривається взаємозв'язок між адресатом та адресантом, а також виокремлюються нові типи адресанта, в чому й полягає **новизна** дослідження.

Саме у демократичному суспільстві із підвищенням ролі комунікативного впливу адресат перетворюється з пасивного отримувача інформації, об'єкта на рівноправного учасника комунікативного процесу. Необхідність подальшого вдосконалення процесу мовної взаємодії між комунікантами обумовила **актуальність** досліджуваного питання, що, в свою чергу, сприяло окресленню **мети** дослідження, яка полягає у необхідності виокремлення та опису різних структурно-композиційних моделей СПД. Реалізація мети знайшла своє втілення у розв'язанні таких **завдань**: 1) з'ясування причин, що обумовили появу вчення про взаємозалежність та мовний вплив учасників комунікації один на одного; 2) провести типологію адресантів, у тому числі й описати новий, та, відповідно, представити структурно-композиційні моделі адресанта СПД; 3) визначити методи мовленнєвого впливу, які використовуються різними типами адресанта СПД з метою завоювання аудиторії.

Необхідність наукового обґрунтування питання комунікативної взаємодії та мовного взаємовпливу комунікантів обумовлена низкою причин, серед яких І.А. Стернін виділяє соціально-політичні, психологічні, комунікативні, економічні причини, а також зростання ролі засобів масової комунікації (ЗМК) в суспільстві [3, с. 171]. Причини соціально-політичного характеру безпосередньо пов'язані з демократичними перетвореннями в сучасному суспільстві, які вимагають пошуку нових стратегій взаємодії між учасниками комунікації. Серед психологічних причин учений вказує на зміну концепції людини, акцентуалізацію на її цінності як особистості, що, власне, є поєднанням індивідуальних, неповторних рис характеру. Визнання індивідуальності кожної людини висуває завдання пошуку шляхів порозуміння між різними людьми. Комунікативні причини обумовлені розширенням сфер спілкування людей, що потребує вдосконалення комунікативних умінь. Серед економічних причин учений називає розвиток науки про рекламу з метою ефективного просування товару до покупця, що, в свою чергу, обумовлено наявністю конкуренції на економічному ринку [3; с. 171-172]. Ще одним фактором є зростання ролі ЗМК. У свою чергу, Г.Г. Почепцов, аналізуючи події в сучасному суспільстві, відмічає особливий статус інформації, її важливу, а подекуди й вирішальну роль у розв'язанні багатьох суспільно-політичних питань [2, с. 29]. Отже, як і будь-яке інше комунікативне явище, мовний вплив та взаємодія учасників комунікативного процесу обумовлені цілим рядом причин, і вивчення цього явища покликане вимогою часу.

Питання кореляції відношень між адресантом та адресатом СПД потребує поглибленого вивчення в зв'язку з наявністю різних типів адресанта та відповідної реакції із більшим чи меншим ступенем довіри з боку адресата. Розглянемо типи адресантів, представлені у сучасному СПД: 1) привладна політична сила Великобританії (урядові структури); 2) недержавні організації (проурядові структури); 3) політичні партії вищезгаданих країн, які знаходяться в опозиції (опозиційні структури).

На момент проведення дослідження лейбористська партія представляла урядові структури Великобританії, консервативна партія знаходилась в опозиції. Зупинимося детальніше на представниках проурядових структур, якими є **групи за інтересами або групи тиску**, які від імені широких мас втручаються в законотворчий процес із метою забезпечення врахування інтересів останніх. Енциклопедія “Британіка” визначає групи за інтересами як будь-які об’єднання окремих осіб чи організацій, які є офіційно організованими та заснованими на спільних поглядах щодо суспільного устрою й ведення соціальної політики і спільному бажанні відповідним чином впливати на політичну ситуацію [5]. Участь більшості людей у політичному житті країни зазвичай обмежується голосуванням під час виборів, що значно знижує можливість вплинути на прийняття політичних рішень у проміжку між виборами. Групи тиску або групи за інтересами забезпечують більш активну політичну позицію громадян у міжвиборчий період, прозорість у прийнятті політичних рішень та законів, сприяючи таким чином втіленню принципів теорії демократії участі або, так званої, партиципаторної демократії. Суть цієї теорії полягає у залученні громадян до активної участі в обговоренні та прийнятті рішень стосовно головних питань суспільного життя. Необхідною умовою такої активної участі є громадянська підготовка й громадянська добродійність для ефективної участі в обговоренні та прийнятті рішень. Демократія участі, таким чином, розуміється як пряме правління освічених громадян.

Отже, урахувавши вищезазначені групи ініціаторів комунікативного процесу СПД, їх роль та ступінь задіяності у процесах суспільно-політичного характеру, пропонуємо такі структурно-композиційні моделі СПД:

- класична модель, до якої в якості адресанта (нерідко, автора) включено урядові структури;
- демократична модель, яка враховує наявність опозиційних структур в якості адресанта;
- інноваційна модель, яка передбачає існування проурядових сил та можливості переходу на якісно новий рівень демократичних відносин.

Наявність двох останніх моделей СПД, а також стрімкий розвиток та доступність такого каналу комунікації як Інтернет, сприяла виникненню нових характеристик адресата - громадянського суспільства.

Будь-яке вербальне повідомлення завжди містить у собі певне ставлення мовної особистості до одиниць, форм та структур мови, які ця особистість актуалізує із різним ступенем усвідомленості та цілеспрямованості у своїй мовленнєвій діяльності. Тому й вибір слова не є нейтральним по відношенню до суб’єкта мовлення (адресанта). Одне й те саме явище може мати різні номінації, тобто мати спільне денотативне значення, проте відрізнятися своїми семантичними відтінками, тобто конотаціями. Конотації об’єднують емоційний, оцінний, експресивний та стилістичний компоненти значення. Вони є обов’язковими та виражають неоднакове емоційне, оцінне ставлення адресанта до певної комунікативної ситуації. Більш того, вибір слова ще й здатен нав’язати іншому певне ставлення до змісту повідомлення, тобто скеровувати сприйняття та розуміння [4, с. 11]. Наприклад, консерватори, характеризуючи ступені бідності, вживають номінації *severe or deep poverty* (сувора бідність), лейбористи надають перевагу більш нейтральним *absolute and relative poverty* (повна та часткова або відносна бідність).

Аналіз вербальних засобів документів протидіючих політичних сил, які були опубліковані на час виборів у 2010 році (Labour Party Manifesto 2010 “A Future Fair for all”, Conservative Party Manifesto 2010 “Invitation to Join the Government of Britain”), показав суттєву відмінність у поданні інформації про економічний стан та перспективи розвитку країни. Для маніфесту лейбористської партії, яка на той час перебувала при владі, характерним в загальному оптимістичний тон та погляд у майбутнє з позиції нових перспектив та оновлення. Втіленню цих ідей на вербальному рівні сприяють повтори, побудовані на контрасті між двома прикметниками *чудовий, оптимістичний і складний*, вжитих у вищому ступені порівняння. Наприклад, “This is a Manifesto about the *greater*

progressive change we need because of the *tougher* times we are living through”, “Our Manifesto charts an *optimistic* course in *tougher* economic times” [6, с. 2]. Ідея оновлення та перебудови простежується в словах з префіксом *re-*: *recover, renew, restore, rebuild, rebalance*. Змалювання ситуації в країні консервативною партією Великобританії, яка на момент виборів у 2010 році перебувала в опозиції, різко відрізняється за загальним настроєм песимізму та відчаю: “our economy is overwhelmed by debt, our social fabric is frayed and our political system has betrayed the people” [7, с. 2]. Уживання лейбористами інклюзивного займенника *we (our)* у сполученнях *our country, our economy, our society, our politics* підкреслює єднання уряду з народом країни, сприйняття проблем країни як своїх власних, врешті, ототожнення себе з країною. Консерватори, які опинились у статусі «чужих», намагаються схилити виборців на свій бік, змалюючи уряд як втілення економічних проблем та вказуючи на можливість позбутись цих проблем позбувшись уряду. Такі стилістичні засоби, як анафора, епіфора та інверсія допомагають підкреслити значення слів та об'єднати аудиторію в опозиційну групу: “ Only together can we can get rid of this government and, eventually, its debt. Only together can we get the economy moving. Only together can we protect the NHS. Improve our schools. Mend our broken society. Together we can even make politics and politicians work better. And if we can do that, we can do anything. Yes, together we can do anything” [7, с. 4].

Ефект мовленнєвого впливу є результатом не лише можливої варіативності мовного формулювання, але й інтерпретації. При цьому потенційний адресат виступає найважливішим фактором, що регулює необхідність та цілеспрямованість висловлювання [4, с. 8]. Орієнтація на цінності адресата, а саме, їх корекцію, є найефективнішим шляхом мовленнєвого впливу, так як цінності є саме тими механізмами, які скеровують діяльність людини.

Зокрема, за словами О.С. Іссерс, політична пропаганда широко експлуатує базові оцінні категорії: “добро — зло”, “користь — шкода”, “прийнятно — неприйнятно”, маючи на меті внести зміни у світогляд адресата [1, с. 38]. Наприклад, у документі “Partnership in Power” підготовленому лейбористами знаходимо: “Since 1997, labour has introduced protection for all workers, including vulnerable workers, but it is clear that there are a minority of employers who do not respect these rights or their workers. This is unacceptable” [8, с. 23]. У консерваторів – “Marriage is good for society” [9, с. 15], “Current practice which often results in clients languishing in Jobcentre Plus is simply unacceptable” [10, с. 66], “Work is the primary route out of poverty. There will be no end to poverty in the UK without a jobs revolution. ...work is generally good for physical and mental health and well-being. ...Work can be therapeutic and can reverse the adverse health effects of unemployment. ...work enables us to improve ourselves, integrate into society and gives us a sense of purpose” [10, с. 20-22]. Активно пропагуючи як соціально значимі цінності “роботу”, “подружні стосунки”, “поважне ставлення до прав робітників”, політичні сили Великобританії намагаються перетворити власну ідеологію на систему переконань кожної окремої людини з метою, за В.Е. Чернявською, підвищити та спрямувати в певне русло соціальну активність такої людини, колективу, суспільства в цілому [4, с. 20]. Приклад, пов'язаний із роботою центру працевлаштування Jobcentre Plus, організованого партією лейбористів, демонструє ще й намагання протидіючої партії консерваторів розповсюдити ідею несхвального ставлення до роботи даної установи зокрема та політики уряду в цілому.

Можна передбачити, що проурядові структури, що балансують між урядом та широкими масами виборців та покликані забезпечити врахування інтересів саме адресата, тяжітимуть до загального тону, схожого із опозиційним, про що й свідчать численні документи, підготовлені групами тиску або групами за інтересами. Отже, наявність у структурі СПД Великобританії інноваційної моделі стає індикатором формування громадянського суспільства, що підтверджується і на вербальному рівні, та створює необхідність вдосконалення шляхів (тактик та стратегій) мовленнєвого впливу та взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Иссерс Оксана Сергеевна. – М. : КомКнига, 2006. – 288с.
2. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации / Почепцов Георгий Георгиевич. – М. : «Рефл-бук», 2000. – 472 с.
3. Стернин И.А. Фактор адресата в речевом воздействии / Стернин Иосиф Абрамович. – Воронеж : ВГУ. Вестник ВГУ. Серия : Филология. Журналистика. 2004, № 1. – С. 172-178.
4. Чернявская В.Е. Дискурс власти и власть дискурса : проблемы речевого воздействия / Чернявская Валерия Евгеньевна. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 136 с.
5. Электронный ресурс : [<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/290136/interest-group>]
6. The Labour Party Manifesto 2010 “A Future Fair for all”. – London, 2010. – 76 p.
7. The Conservative Party Manifesto 2010 “Invitation to Join the Government of Britain”. – London, 2010. – 120 p.
8. Partnership in Power : Prosperity and Work (the Labour party). – London, 2008. – 27 p.
9. Breakthrough Britain : Family Breakdown. Policy Recommendations to the Conservative Party. – London, 2007. – 116 p.
10. Breakthrough Britain : Economic Dependency and Worklessness. Policy Recommendations to the Conservative Party. – London, 2007. – 86 p.

Медведева С. Структура социополитического дискурса.

В статье рассмотрены типы адресата как компонента социополитического дискурса, разработаны и описаны соответствующие структурно-композиционные модели СПД. Результатом анализа языкового материала персуазивного характера представленных участников коммуникативного процесса стали признание продвижения демократических процессов в социополитической жизни Великобритании и необходимости дальнейшего совершенствования тактик и стратегий языкового взаимодействия.

Ключевые слова: адресант, адресат, структурно-композиционные модели СПД, языковое влияние.

Medvedeva S. Structure of Socio-Political Discourse.

The article gives the account of types of addresser as a structural component of socio-political discourse. Corresponding structural-composite models of SPD are developed and characterized. As a result of the analysis of verbal material given by different types of addresser the conclusion on progress of democracy in the UK and necessity of further investigation of the process of verbal interaction is drawn.

Key words: addresser, addressee, structural-composite models of SPD, verbal interaction.

Людмила Мельник
(Вінниця)

УДК 811.111

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ДИСКУРСУ

Розглянуто різні визначення дискурсу, що в узагальненому вигляді дозволяють розглядати дискурс як комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої поведінки в соціальній інституціональній сфері; охарактеризовано зв'язок дискурсу, тексту та висловлення; висвітлено характеристики діалогічного та монологічного дискурсів; окреслено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: дискурс, висловлення, текст, комунікація, комунікативно-прагматичний аспект.

Постановка наукової проблеми та її значення. Характерною рисою філологічних досліджень початку ХХІст. вважаємо наявність функціонального аспекту, який є результатом прояву інтересу науки в цілому та лінгвістики зокрема до самої людини та проблеми її комунікації. Поступовий рух науки про мову в напрямі синтезу комунікативних і